

hez. Az olvasással kapcsolatos mai problémák megoldásában a bookcrossing csak egy kezdeti

lépés, s ezzel a mozgalom szervezőinek is tisztában kell lenniük.

(Orbán Éva)

Felhasználók és használat

Általános kérdések

Lásd 210

Használat- és igényvizsgálat

07/233

PRABHA, Chandra - CONNAWAY, Lynn Silipigni - OLSZEWSKI, Lawrence [et al.]: What is enough? Satisficing information needs = J.Doc. 63.vol. 2007. 1.no. 74-89.p. Bibliogr.

Mikor lehet befejezni az információkeresést? Mikor tekinti a használó információigényét kielégítettnek?

Egyetemi könyvtár; Használói szokások; Igénykutatás dokumentációs szolgáltatásokra; Online információkeresés; Relevancia

A tanulmány azt vizsgálja, hogyan ismerik fel a használók, mikor kell abbahagyni az információkeresést, holott az információs tér annyira telített, hogy nem lehetünk bizonyosak abban, hogy a releváns információt találtuk meg. Oktatók, alsóbb éves és végzős hallgatók fókusz-csoportos interjúban vettek részt, amelynek célja annak felderítése volt, mikor tekintik kielégítettnek információigényüket. Az egyetemi könyvtárak használói minőségi és mennyiségi jellemzőkkel egyaránt leírták, miért döntöttek józan ésszel úgy, hogy igényüknek megfelelő, elegendő információ áll rendelkezésükre. A résztvevők

speciális információigényei és az egyetemen betöltött szerepük egyaránt hatással van a keresési folyamat össze fázisára, az első forrás kiválasztásától kezdve a folyamatos keresési stratégián keresztül annak eldöntéséig, mennyi információ elegendő számukra. A felmérési eredmények jelentősen kibővítették a korábbi kutatások témakörét, amelyek az információkereséssel és a keresési magatartással kapcsolatban statikusabb nézetekre összpontosítottak, elméleti módszereket alkalmaztak a használók tapasztalatainak jobb megértésére.

(Autoref.)

07/234

CURRAN, Kevin - MURRAY, Michelle - NORRBY, David Stephen [et al.]: Involving the user through Library 2.0 = New Rev.Inf.Net. 12.vol. 2006. 1/2.no. 47-59.p.

A használó bevonása a Könyvtár 2.0 révén

Használó; Igény; Prognózis; Számítógép-hálózat

A hagyományos, ma ismert könyvtári gyakorlatot tekinthetjük a Könyvtár 1.0-nak, amely „egyirányú” szolgáltatás, elvezeti a használót az általa igényelt információhoz. A Könyvtár 2.0 (a továbbiakban K2) ezzel szemben elviszi az információt a használóhoz azáltal, hogy a szolgáltatásokat az interneten nyújtja. A K2 fő célja a szolgáltatások jobbítása, ennek lényeges elemei a használók bevonása, a visszacsatolás, az egyszerű használat, az értékelés és frissítés. A könyvtár a használók igényeihez igazodva teszi elérhetővé az információkat az interneten, hogy a használó tetszése szerinti helyen és időpont-

ban elérhesse azokat. Az 1.0-s „technológia” eközben megmarad, nem cserélik le, de bővül a funkciókészlete.

A K2 a Web 2.0-s eszközök és megoldások megjelenésének és használatának egyenes következményeként jött létre. A Web 2.0 jellemzői a webhelyek példáján: a használók hozzák létre a tartalmat; a fejlesztésben partnerekként működnek közre; a tartalom és az interfész egyénre szabható; az alkalmazás futtatásának kulcsai a böngésző és a webszerver; rendelkezésre állnak az újfajta, népszerű internetes lehetőségek (blogok, taggelés, wikik) és a legfrissebb webes technológiai megoldások. A Web 2.0 keretében az alkalmazások online futnak, nincs installálási teendő, a frissítés folyamatos, a hozzáférés pedig bármelyik, böngészővel rendelkező számítógépről lehetséges.

A hatékony és gazdaságos K2 a következő egyenlettel írható le:

böngésző + Web 2.0-s alkalmazások + hálózati kapcsolódás = az OPAC funkcióinak kiteljesedése..

Ennek révén lehetővé válik a használók számára az online megtekintés, a kölcsönzés, a távoli kérések továbbítása, vételi vagy eladási tranzakciók igény szerinti lebonyolítása.

A közkönyvtárak a K2 alkalmazásában elől járnak. A K2 újabb módszer arra, hogy a könyvtárak vonzó közösségi helyek maradjanak. Ehhez fel kell venniük a versenyt az internetes szolgáltatókkal (pl. a Google-lal). Felmerült az is, hogy az K2-t tegyék elérhetővé az Amazon és a Yahoo szolgáltatásból, de a szolgáltatók reakciója még nem ismert.

(Hegyközi Ilona)

07/235

MANZARI, Laura - TRINIDAD-CHRISTENSEN, Jeremiah: User-centred design of a Web site for library and information science students: heuristic evaluation and usability testing = Inf.Technol.Lib. 25.vol. 2006. 3.no. 163-169.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Használóközpontú honlaptervezés a könyvtárszakkos hallgatók számára: heurisztikus értékeléssel és a használhatóság tesztelésével

Használói szokások; Hatékonyság; Honlap; Könyvtártudományi szakkönyvtár; Tanszéki könyvtár; Tervezés

A Long Island University (LIU) Palmer School of Library and Information Science könyvtártudományi szakkönyvtára megújította honlapját, amely a mester- és a doktori képzésben részt vevő hallgatóknak szánt, távolról is elérhető információkat tartalmazza.

A honlap az egyetemi központi könyvtár honlapjától elkülönülten működik, és hierarchikus felépítésű. Az átalakítás során a használók szempontjait igyekeztek maximálisan figyelembe venni, ezért az értékelésnél a Jakob Nielsen által meghatározott, a használhatóságra vonatkozó heurisztikus szempontokat alkalmazták. (Ezek a következők: a rendszer státusa jól látható; természetes és logikus elrendezés; téves választás esetére „vészkijarat”; következetesség és szabványosság; a hibák megelőzése; jól látható használati instrukciók; rugalmas és hatékony használat; esztétikus és minimalista dizájn; konstruktív hibáüzenetek; gondosan elkészített súgó).

Négy önként jelentkező hallgatót vontak be a munkába, akik közreműködésükért tíz dolláros könyvvásárlási utalványt kaptak. A használhatósági teszt során az értékelőknek egyénileg nyolc, a valós szituációkat szimuláló feladatot kellett végrehajtaniuk, miközben tevékenységüket a felmérést végzők regisztrálták, illetve kérdésekkel végigkísérték. A feladatok változatosak voltak, és a honlap különböző oldalainak (Nyomtatott folyóiratok, a teljes szövegek elérésére szolgáló JAKE rendszer; Egyéb weboldalak, Teljes szövegű adatbázisok, Folyóiratok tematikus elrendezésben, Nyitólap, Elektronikus folyóiratok, Adatbázisok) kipróbálására irányultak.

Az értékelők szerint a honlap nyelvezete és megjelenése megfelelő volt a célközönség számára;

a honlapot jól megtervezettnek minősítették; a központi könyvtár honlapjára vezető linket az észrevételek alapján később külön menübe (A campuson lévő egyéb könyvtárak) helyezték; a menü szövegét helyenként az egyértelműség érdekében kiegészítették, és elhelyezését a különböző lapokon egységesítették.

Problémákat elsősorban akkor észleltek, amikor a használók elhagyták a szakkönyvtár honlapját, és onnan átléptek a központi könyvtár honlapjára, illetve amikor vissza akartak térni a szakkönyvtári honlapra – ezért a Nyitólapot tették a menü első pontjává. A tervezők igyekeztek egyensúlyt teremteni az újonnan belépő és a gyakorlott hallgatók igényei között. Kiderült az is, hogy a honlap ismertetésére több időt célszerű szentelni a hallgatók bevezető könyvtár- és információhasználati képzése során.

A honlap menüszerkezete és a menüpontok sorrendje a használhatósági teszt után a következő lett: I. Könyvtártudományi szakkönyvtár, Nyitva tartás, Adatbázisok, Folyóiratok, Katalógus, Egyéb weboldalak, II. Kapcsolódó egyetemi linkek: Palmer School, Központi könyvtár, LIU Campus.

(Hegyközi Ilona)

07/236

BOON, Stuart - JOHNSTON, Bill - WEBBER, Sheila: A phenomenographic study of English faculty's conceptions of information literacy = J.Doc. 63.vol. 2007. 2.no. 204-228.p. Bibliogr.

A brit oktatók információs jártasságról alkotott fogalmának fenomenografikus vizsgálata

Egyetemi oktató; Felmérés; Használói szokások; Terminológia

Az AHRB (Arts and Humanities Research Board) által támogatott hároméves vizsgálat során fenomenografikus kutatási módszert alkalmazva 80 brit egyetemi oktatóval készítettek interjút annak felderítésére, mennyire változa-

tos tapasztalatokkal rendelkeznek az információs jártasság minőségileg különböző fogalmának meghatározásában. A fogalmakat ezután a korábbi kutatásokkal és a jelenlegi könyvtári meghatározásokkal és normatívákkal vetették egybe. A kutatás elsődleges célja pillanatfelvétel készítése a részt vevő 20 angol szakos oktatóról. Kiderült, hogy az információs jártassággal kapcsolatos fogalmak szakterületenként különbözőek, és további kutatások szükségesek a fogalmi különbségek feltárására. Az angol szakos oktatókkal dolgozó könyvtárosoknak a hatékony munkakapcsolat érdekében tudniuk kell a köztük és az oktatók közötti fogalmi különbségekről. A tanulmány arra is rámutat, mennyire fontos az információs jártasság az angol tanszék oktatási és kutatási gyakorlatában, s ez azt jelenti, hogy az információs jártasságot be kell építeni a tantervbe és az oktatásba. A cikk hiánypótló szerepet tölt be a témáról szóló irodalomban azzal, hogy az oktatókban kialakult fogalomra koncentrált, kiegyensúlyozva ezzel a könyvtárosok által „gyártott” művek tömkelegét.

(Autoref. alapján)

07/237

DE SAULLES, Martin: Information literacy amongst UK SMEs: an information policy gap = Aslib Proc. 59.vol. 2007. 1.no. 68-79.p. Bibliogr.

Az információs jártasság a brit kis- és középvállalkozásoknál: az információpolitika fehér foltja

Felmérés; Használói szokások; Tájékoztatás -közgazdasági; Számítógép-hálózat

A tanulmány célja, hogy feltárja az információs jártasság szintjét az Egyesült Királyságban és az USA-ban működő kis- és középvállalkozások (KKV) körében, és felhívja a figyelmet, hogy a brit információpolitika nem fordít kellő figyelmet e vállalkozások segítésére az interneten elérhető növekvő mennyiségű információban való eligazodásban. A vizsgálat során elsődleges és

másodlagos adatokat egyaránt felhasználtak. Az előbbiekhöz tartozik az a felmérés, amelynek során azt tárták fel, a brit KKV-k hogyan használják kutatási eszközként az internetet. A kapott eredményeket egybevetették az USA-ban végzett hasonló vizsgálatokkal. Számos brit információpolitikai dokumentumot elemeztek annak kiderítésére, hogy a kormányzati politika hogyan foglalkozik az információs jártassággal a KKV-k körében.

Az eredmények szerint brit KKV-k mintegy 3,7 billió fontot veszítettek 2005-ben azzal, hogy az internetet nem használták hatékonyan. A kormányzati politika forrásokat biztosított a KKV-k részére a széles sávú kapcsolat bevezetésére és az e-kereskedelemben való bekapcsolódásra, ugyanakkor nem foglalkozott kellő mértékben az információs jártasság kérdésével.

(Autoref. alapján)

07/238

DINKELMAN, Andrea - STACY-BATES, Kristine: Accessing e-books through academic library web sites = Coll.Res.Lib. 68.vol. 2007. 1.no. 45-58.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Az e-könyvek elérése a felsőoktatási könyvtárak honlapjain keresztül

Elektronikus könyv; Felsőoktatási könyvtár; Honlap; Online katalógus

A tanulmány szerzői – az Iowai Állami Egyetem Parks Könyvtárának munkatársai – azt vizsgálták, hogyan tudnak az olvasók hozzáférni az elektronikus könyvekhez. Azoknak a felsőoktatási könyvtáraknak a honlapjait elemezték, amelyek az amerikai *Tudományos Könyvtárak Szövetségének* (Association of Research Libraries =ARL) a tagjai. A kérdés azért is fontos, hiszen egyre több az elektronikus dokumentum a gyűjteményekben, és természetesen az a cél, hogy könnyen megtalálhatók legyenek mind az oktatók, mind a diákok számára.

A szokásos alapos szakirodalmi körkép után a

szerzők a felmérés módszertani alapjait és megoldásait (a kérdőív felépítését, a tesztelést, a vizsgálat sajátosságait) ismertetik, majd a 111 egyetemi könyvtártól kapott választ elemzik. Azokat a megoldásokat veszik sorba, ahogy az elektronikus könyvek a könyvtár honlapján megtalálhatók, és igyekeznek rámutatni a különböző megoldások előnyeire. Gyakran akadályokra is bukkantak, de legalább ennyiszor tapasztaltak kiváló megoldásokat. Megállapításuk szerint a könyvtárak megkönnyíthetik az elektronikus könyvek elérését, ha

- az elektronikuskönyv-gyűjteményekhez megfelelő útmutatást is adnának,
- kerülnék a könyvtári szakzsargonra,
- a „könyv” szót beiktatnák a honlapon az adott oldalra mutató csatolásokba;
- a katalógusban egy lépéssel elérhetővé tennék azokat, vagy
- megmagyaráznák, milyen dokumentumtípusokat lehet a katalóguson kívül keresőeszközökkel elérni, illetve
- a könyvtárismertetőben és könyvtárbejelentőknél kitérnének az adott lehetőségekre stb.

Az eredmények részletes ismertetése után – ezt nyolc táblázattal és két grafikonnal teszik még áttekinthetőbbé – a további vizsgálatok témáit is számba veszik; ezek lehetnének

- az olvasók keresési technikái,
- a könyvtár gyarapítási gyakorlata,
- a népszerűsítés hagyományos formái,
- az elektronikus dokumentumoknak a távoktatásban való felhasználása,
- online könyvgyűjtemények ingyenes elérése,
- a könyvtártípusok egyedi sajátosságai.

Összegzésképpen a szerzők azt javasolják, hogy a könyvtárak az egyszerűbb használat érdekében az online katalógus (OPAC) helyett inkább honlapjukon tegyék elérhetővé olvasóik számára elektronikus gyűjteményüket – legyen az könyv, folyóirat vagy éppen adatbázis.

(Murányi Lajos)

Lásd még 178, 186, 220

Használók képzése

07/239

SHARMA, Shikha: From chaos to clarity: using the research portfolio to teach and assess information literacy skills = J.Acad.Librariansh. 33.vol. 2007. 1.no. 127-135.p. Bibliogr. jegyzetekben.

A káosztól az áttekinthetőségig. Egy kutatási portfólió felhasználása az információs jártasság oktatásában és értékelésében

Használók képzése -felsőoktatásban; Hatékonyság

Az információs jártasságnak integráns része a könyvtár és a számítástechnika használatának ismerete, mindez azonban csak eszköz a fontosabb célok: a tájékozott döntés meghozásához szükséges releváns információk azonosítása, elérése, értékelése és interpretációja érdekében. Mindezek elsajátítását kell tanítani és gyakoroltatni az információs jártasság oktatása során.

A Connecticut Egyetemen az elsőévesek tanmenetbe épített kurzusának célja, hogy a hallgató képes legyen megérteni, hogy az információt hogyan hozzák létre, hogyan terjesztik és hogyan szervezik; értse az infokommunikációs folyamatokat és megfelelő eszközök használatával „meg tudja csapolni” ezt a folyamatot; képes legyen értékelni, szintetizálni és belefoglalni szóbeli, írásos vagy média-prezentációjába. Tudja meghatározni a kutatás tárgyát és az információszükségletet; kidolgozni a kutatás témáját egy kérdés, vagy a korábbi tudásanyagon alapuló hipotézis elemzésével; legyen képes megfelelő kutatási stratégiát kialakítani, ehhez megfelelő eszközöket választani, behatárolni, megkeresni a releváns információforrásokat, és értékelni azokat; pontosan feljegyezni és dokumentálni a megszerzett információkat; hatékonyan közölni, terjeszteni az információt. Fentiek elérését a kurzus a következő jártasságokra helyezett hangsúllyal segíti: az információs folyamatok és ciklusok

megértése; kutatási téma kimunkálása fogalom-feltérképezés alapján; a megfelelő nyomtatott és online keresőeszközök kiválasztása és használata (a könyvtári katalógustól a multidiszciplináris és témaspecifikus adatbázisokon át a webes forrásokig); a hivatkozás valamennyi elemének ismerete bármely forrástípus esetén; a nyomtatott és webalapú információk minőségének kritikai értékelése.

A kurzus (illetve a hallgatói teljesítmény) értékelésére a portfólió módszert választották. Minden hallgató portfóliójának tartalmaznia kell egy húszoldalas dolgozat elkészítésének teljes dokumentációját (magát a dolgozatot nem kell elkészíteni) a következők szerint:

1. A kutatás tárgyának világos megfogalmazását;
2. A fogalom feltérképezését (A fogalom-feltérképezés – *concept mapping* – megértéséhez egy példa: a mobiltelefonnak négy aspektusa van: üzleti, műszaki, egészségügyi-biztonsági és társadalmi. A harmadikat tovább bontva, összetevői a sugárzás és közlekedési baleset. A sugárzást meghatározására, kockázataira és a peres esetekre lehet bontani, a közlekedési baleseteknél a közvélemény és a kutatások lehetnek érdekesek. Ezek után következhet mindegyik esetben a kérdések feltevése, pl. okozhat-e rákot a rádiófrekvenciás sugárzás, veszélyeztetettebbek-e a gyermekek; hogyan ítél a közvélemény a vezetés közbeni mobiltelefonálásról, befolyásolja-e a járművezető teljesítményét a telefonhasználat, biztonságosabb-e a kihangosítás ill. a head-set stb.)
3. A kérdéseket, hiszen a kutatási folyamat talán legfontosabb lépése a megfelelő kérdések feltevése, a hallgatók pedig – a tapasztalatok szerint – legkevésbé ezzel vannak tisztában: általában ötletszerűen keresgélnek, és megvannak elégedve bármivel, amit találnak.
4. A kutatási naplót, amely tartalmaz minden végrehajtott keresést, és munkadokumentumként szolgál, ahol fel van jegyezve minden részlet: a használt adatbázis nevéől a keresés eredményéig.

5. A kutatási stratégiát (az előző pont elméletibb részét, annak bizonyosságául, hogy értik a Boole-operátorok, a csonkolás stb. használatát).
6. Az online források kiválasztását (ez ugyanis feltételezi a keresési szükségletek megfogalmazását, azok azonosítását téma, ill. a témával foglalkozó szakterület szerint).
7. A felhasznált és legjobbnak ítélt források annotált bibliográfiáját.
8. Megjegyzéseket a félévről, lehetőséget adva a hallgatónak hogy leírja, mit profitált a kurzusból, mit tartott hasznosnak, mit tenne más-képp stb.

(Mohor Jenő)

07/240

Guidelines for the introduction of electronic information resources to users = Ref.User Serv.Q. 46.vol. 2006. 2.no. 102-104.p.

Irányelvek az újonnan beszerzett elektronikus információforrások bemutatásához a használók számára

Elektronikus dokumentum; Használók képzése

Az American Library Association két szervezete (Machine-Assisted Reference Section; MARS, és Reference and User Services Association; RUSA) által kidolgozott irányelveket 1997-ben hagyták jóvá. A cikk a 2006-ban jóváhagyott át-

dolgozott kiadás szövegét közli. Az irányelvek célja segítséget nyújtani azoknak a könyvtárosoknak, akik új elektronikus forrásokat tesznek elérhetővé a használók vagy potenciális használók számára. Webes, hálózati és helyben használható, közvetlenül vagy közvetve hozzáférhető elektronikus forrásokra egyaránt vonatkoznak, de a közvetített szolgáltatásokkal szemben elsősorban a könyvtár által saját használóinak szánt forrásokra, akár a könyvtár hozta létre, akár pénzért vagy ingyenesen letöltötte azokat. A dokumentum mindenekelőtt a tájékoztató szolgálatok munkatársainak szól, akik az új elektronikus források bevezetését szervezik és végzik, de gyakorlati hasznát vehetik minden olyan munkakörben, amely összefügg az elektronikus források stratégiájával, szabályzataival, a velük kapcsolatos ügymenettel és a használóképzéssel. Minden könyvtártípusra vonatkozik, de adott könyvtárra nem feltétlenül érvényes minden pontja: ajánlásait az adott könyvtári környezetre kell alkalmazni. Az elektronikus forrásoknak már a kiválogatott összességével foglalkozik; a válogatás szempontjaira és a beszerzés módjaira nem terjed ki.

Az új elektronikus forrásokkal kapcsolatos munkát azok természetes sorrendjében 6 részben szabályozza: 1.) tervezés és projektszervezés, 2.) tesztek, kompatibilitás és távoli hozzáférés, 3.) a könyvtári személyzet képzése, 4.) használóképzés, 5.) a nyilvánosság tájékoztatása, 6.) a működő és használt forrás értékelése.

(Autoref.)

Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés

Digitalizálás

07/241

KOWALSKA, Małgorzata: Dycygalizacja zasobów bibliotek polskich w świetle wyników badań ankietowych = Przegląd Bibliogr. 74.rocz. 2006. 3.no. 336-349.p. Bibliogr.